

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA KUHITIMU KIDATO CHA SITA

121/1

KISWAHILI 1

(Kwa watahiniwa walioko na wasiokuwepo Shuleni)

Muda: Saa 3

ANSWERS

Mwaka: 2009

Maelekezo

1. Karatasi hii inasehemu A na B zenye jumla ya maswali **nane (8)**
2. Jibu maswali yote katika sehemu A na maswali matatu kutoka sehemu B. Swali la tano ni la Lazima
3. Sehemu A ina alama 40 na sehemu Bina alama 60
4. Zingatia maelekezo ya kila swali.

maktaba.tetea.org

1. "Baba wa Taifa, Hayati Mwalimu J.K. Nyerere ametoa mchango mkubwa katika kukikuza na kukieneza Kiswahili nchini Tanzania". Thibitisha kauli hiyo kwa kutoa mifano bayana.

Mwalimu Julius Kambarage Nyerere alitoa mchango mkubwa katika kukuza na kueneza lugha ya Kiswahili nchini Tanzania kwa njia zifuatazo:

i. Kutumia Kiswahili kama chombo cha kuleta umoja wa kitaifa

Mwalimu Nyerere alitambua umuhimu wa lugha moja katika kuunganisha taifa lenye makabila na lugha mbalimbali. Alitumia Kiswahili kama lugha ya kueneza ujumbe wa harakati za uhuru na baada ya uhuru, aliendelea kukiendeleza kama lugha ya taifa ili kuimarisha umoja na mshikamano miongoni mwa Watanzania.

ii. Kuanzisha asasi za kukuza Kiswahili

Chini ya uongozi wake, serikali iliunda taasisi mbalimbali za kukuza na kuendeleza Kiswahili, kama vile Taasisi ya Uchunguzi wa Kiswahili (TUKI) mwaka 1964 na Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA) mwaka 1967. Taasisi hizi zilikuwa na jukumu la kusimamia maendeleo ya lugha ya Kiswahili nchini.

iii. Kutafsiri maandiko muhimu katika Kiswahili

Mwalimu Nyerere mwenyewe alitafsiri kazi mbalimbali muhimu katika Kiswahili, ikiwa ni pamoja na tamthilia za William Shakespeare kama "Julius Caesar" na "The Merchant of Venice," hatua iliyosaidia kukuza msamiati na fasihi ya Kiswahili.

iv. Kuweka Kiswahili kama lugha rasmi ya serikali na elimu

Mwaka 1962, iliamuliwa kuwa Kiswahili kitumike bungeni na katika shughuli zote za kiserikali. Mwaka 1965, Kiswahili kiliteuliwa kutumika kufundishia masomo yote katika shule za msingi nchini, hatua iliyosaidia kukieneza na kukikuza lugha hii miongoni mwa wananchi.

2. Kwa kutumia ushahidi wa kiisimu au kihistoria jadili kuhusu mgongano unaosababishwa na nadharia tete katika kueleza chimbuko la Kiswahili.

Kuna nadharia kadhaa zinazojaribu kueleza chimbuko la lugha ya Kiswahili, na baadhi yake zimeleta mgongano kutokana na mitazamo tofauti ya watafiti:

i. Nadharia ya Kiswahili kuwa lugha ya Kiarabu

Baadhi ya watafiti, kama Stigand na Knappert, wanadai kwamba Kiswahili ni mojawapo ya lahaja za Kiarabu. Wanatumia hoja ya uwepo wa maneno mengi ya Kiarabu katika Kiswahili na asili ya neno "Kiswahili" lenyewe, ambalo linatokana na neno la Kiarabu "Sahil" (pwani). Hata hivyo, nadharia hii

inapingwa kwa sababu licha ya mkopo wa msamiati, muundo wa sarufi ya Kiswahili ni wa Kibantu, na lugha haiwi lugha kwa sababu ya imani au dini.

ii. Nadharia ya Kiswahili kuwa lugha ya Kibantu

Nadharia hii inadai kwamba Kiswahili ni lugha ya Kibantu iliyoathiriwa na Kiarabu kimsamiati. Wafuasi wa nadharia hii wanatumia ushahidi wa kiisimu, kama vile mfumo wa ngeli za nomino na muundo wa sarufi, unaofanana na lugha nyingine za Kibantu. Hii inaonyesha kuwa licha ya mkopo wa maneno kutoka lugha nyingine, msingi wa Kiswahili ni wa Kibantu.

Mgongano huu unatokana na tofauti za mitazamo kuhusu uzito wa athari za lugha za kigeni katika Kiswahili na jinsi ya kutafsiri ushahidi wa kiisimu na kihistoria.

3. Mkutano wa kwanza wa Kamati ya Lugha ya Kiswahili ya Afrika Mashariki uliofanyika Januari 1930 uliazimia nini? Eleza maazimio hayo.

Mkutano wa kwanza wa Kamati ya Lugha ya Kiswahili ya Afrika Mashariki uliofanyika Januari 1930 uliazimia mambo yafuatayo:

i. Kusanifisha lugha ya Kiswahili

Kamati iliazimia kuunda Kiswahili sanifu kwa kuchagua lahaja moja kuwa msingi. Lahaja ya Kiunguja, inayozungumzwa Zanzibar, ilichaguliwa kama msingi wa Kiswahili sanifu kutokana na upekee wake na matumizi yake mapana.

ii. Kuandaa kamusi na vitabu vya sarufi

Ili kuwezesha ufundishaji na matumizi sahihi ya Kiswahili sanifu, kamati iliazimia kuandaa kamusi na vitabu vya sarufi vinavyoelezea kanuni na matumizi ya lugha hiyo.

iii. Kukuza na kueneza Kiswahili katika Afrika Mashariki

Kamati ilipanga mikakati ya kukuza na kueneza matumizi ya Kiswahili katika nchi za Afrika Mashariki, ikilenga kuifanya lugha hiyo kuwa chombo cha mawasiliano kinachounganisha watu wa maeneo hayo.

Maazimio haya yalikuwa na lengo la kuimarisha na kueneza matumizi ya Kiswahili katika kanda ya Afrika Mashariki, na yalikuwa na mchango mkubwa katika maendeleo ya lugha hii.

4. Kwa kutoa mifano, oneshwa maumbo mbalimbali ya kitenzi kishirikishi (t).

Kitenzi kishirikishi, kinachojulikana pia kama kitenzi kiunganishi, ni kitenzi kinachotumika kuunganisha kiima na kiarifu katika sentensi, kikionyesha uhusiano baina yao bila kuonyesha kitendo halisi. Katika Kiswahili, kitenzi kishirikishi kinaweza kujidhihirisha katika maumbo mbalimbali kama ifuatavyo:

i. "Ni"

Hutumika kuonyesha usawa au utambulisho kati ya kiima na kiarifu.

Mfano:

"Yeye ni mwalimu."

"Hiki ni kitabu changu."

ii. "Ndiyo"

Hutumika kusesitiza utambulisho au usawa kati ya kiima na kiarifu.

Mfano:

"Mtu huyu ndiyo mgeni wetu."

"Huyu ndiyo aliyenisaidia jana."

iii. "Si"

Hutumika kukanusha utambulisho au usawa kati ya kiima na kiarifu.

Mfano:

"Huyu si rafiki yangu."

"Hii si njia sahihi."

iv. "Tu"

Hutumika kuonyesha hali ya kiima kuwa sehemu ya kundi au sifa fulani.

Mfano:

"Sisi tu wanafunzi."

"Nyinyi tu wageni hapa."

Maumbo haya ya kitenzi kishirikishi yanaonyesha jinsi yanavyotumika kuunganisha vipashio katika sentensi na kuonyesha uhusiano kati ya kiima na kiarifu.

5. "Neno linaweza kuwa nomino, kielezi au kitenzi kutokana na jinsi linavyotumika". Thibitisha kauli hii kwa kuyatumia maneno yafuatayo katika sentensi:

(a) Panda

Kama Nomino:

"Mkulima alipanda panda nyingi za mahindi shambani."

(Hapa, "panda" inamaanisha mistari ya mimea iliyopandwa, ikitumika kama nomino.)

Kama Kitenzi:

"Tafadhali panda mti huu hapa."

(Hapa, "panda" inamaanisha kitendo cha kuweka mti ardhini ili ukuwe, ikitumika kama kitenzi.)

Kama Kielezi:

"Alipanda ngazi panda kwa haraka."

(Hapa, "panda" inamaanisha kuelekea juu, ikitumika kama kielezi kueleza jinsi alivyopanda ngazi.)

(b) Ka

Kama Nomino:

"Nimepata ka la sukari kwenye chai yangu."

(Hapa, "ka" inamaanisha kipande kidogo, ikitumika kama nomino.)

Kama Kitenzi:

"Tafadhali ka hapa hadi nirudi."

(Hapa, "ka" ni kitenzi cha kuomba mtu akae mahali fulani.)

Kama Kielezi:

"Alizungumza ka polepole sana."

(Hapa, "ka" inatumika kama kielezi kuonyesha jinsi ya kuzungumza, ikimaanisha "kama" au "kwa namna ya".)

Hii inaonyesha kwamba neno moja linaweza kuwa na aina tofauti za maneno kulingana na muktadha wa matumizi yake katika sentensi.

6. Taja kazi tano (5) za mofimu "Ki" na kwa kila kazi itungie sentensi moja.

Mofimu "ki" katika lugha ya Kiswahili ina majukumu mbalimbali kama ifuatavyo:

i. Kuunda nomino za vitu vidogo (Kivumishi)

Mofimu "ki" hutumika kuonyesha hali ya udogo au kupunguza ukubwa wa kitu.

Mfano:

"Mtoto anacheza na kitoto chake."

(Hapa, "kitoto" inaonyesha mtoto mdogo.)

ii. Kuunda vielezi vya namna (Kielezi)

Mofimu "ki" hutumika kuonyesha jinsi kitendo kinavyofanyika.

Mfano:

"Alizungumza kiungwana na wageni."

(Hapa, "kiungwana" inaonyesha namna ya kuzungumza kwa heshima.)

iii. Kuunda majina ya lugha (Nomino)

Mofimu "ki" hutumika kuunda majina ya lugha mbalimbali.

Mfano:

"Anafundisha lugha ya Kifaransa."

(Hapa, "Kifaransa" ni jina la lugha ya Ufaransa.)

iv. Kuonyesha hali ya masharti (Kitenzi Kishirikishi)

Mofimu "ki" hutumika kuonyesha hali ya masharti katika sentensi.

Mfano:

"Kikiwa na mvua, hatutaenda sokoni."

(Hapa, "kikiwa" inaonyesha sharti la kutokea kwa mvua.)

v. Kuunda vitenzi vya hali ya kuendelea (Kitenzi Kishirikishi)

Mofimu "ki" hutumika kuonyesha kitendo kinachoendelea kufanyika.

Mfano:

"Alikuwa akicheza mpira uwanjani."

(Hapa, "akicheza" inaonyesha kitendo kinachoendelea.)

Matumizi haya ya mofimu "ki" yanaonyesha jinsi inavyoweza kubadilisha maana na dhima ya neno katika sentensi kulingana na muktadha.

7. Eleza faida za tamathali za semi katika lugha.

Tamathali za semi ni mbinu za lugha zinazotumiwa na wasanii wa fasihi ili kuongeza mvuto, kueleza dhana kwa njia ya picha, na kufikisha ujumbe kwa namna ya kipekee. Faida za tamathali za semi katika lugha ni pamoja na:

i. Kuburudisha na kuvutia wasikilizaji au wasomaji

Matumizi ya tamathali za semi hufanya lugha kuwa ya kuvutia na ya kuisimua, hivyo kuwafanya wasikilizaji au wasomaji kufurahia na kushawishika kuendelea kusikiliza au kusoma kazi ya fasihi.

ii. Kutoa msisitizo katika ujumbe

Tamathali za semi hutumiwa kusesitiza mawazo au ujumbe fulani kwa njia inayogusa hisia za wasikilizaji au wasomaji, hivyo kufanya ujumbe huo kukumbukwa zaidi.

iii. Kusaidia kueleza dhana ngumu kwa urahisi

Kupitia tamathali za semi kama tashibiha na sitiari, mwandishi anaweza kueleza dhana ngumu kwa kuzifananisha na vitu vinavyoeleweka kirahisi na wasikilizaji au wasomaji.

iv. Kuongeza uzuri wa lugha na sanaa

Tamathali za semi huchangia katika kupamba lugha na kuifanya iwe na mvuto wa kisanaa, hivyo kuongeza thamani ya kazi ya fasihi.

v. Kutoa mafundisho na maadili

Baadhi ya tamathali za semi, kama methali na nahau, hubeba mafundisho na maadili yanayopitishwa kutoka kizazi kimoja hadi kingine, hivyo kusaidia katika malezi na utamaduni wa jamii.

8. "Matumizi ya Kiswahili nchini Tanzania yamekifanya kistawi licha ya baadhi ya watu kukipinga". Jadili kauli hii kwa kutoa mifano.

Licha ya changamoto na upinzani kutoka kwa baadhi ya watu, matumizi ya Kiswahili nchini Tanzania yameendelea kukua na kustawi kwa njia zifuatazo:

i. Kiswahili kama lugha ya taifa na rasmi

Tanzania ilichagua Kiswahili kuwa lugha ya taifa na rasmi, ikitumika katika shughuli za serikali, elimu ya msingi, na mawasiliano ya kila siku. Hatua hii imeimarisha nafasi ya Kiswahili katika jamii na kukuza matumizi yake.

ii. Kuanzishwa kwa taasisi za kukuza Kiswahili

Serikali imeanzisha taasisi kama Baraza la Kiswahili la Taifa (BAKITA) ambalo linasimamia na kukuza matumizi ya Kiswahili nchini na kimataifa. Taasisi hizi zimechangia katika maendeleo ya lugha hii.

iii. Matumizi ya Kiswahili katika vyombo vya habari

Vyombo vya habari kama redio, televisheni, na magazeti hutumia Kiswahili katika matangazo yao, hivyo kuongeza ufahamu na matumizi ya lugha hii miongoni mwa wananchi.

iv. Kiswahili katika nyanja za kimataifa

Jitihada za viongozi wa Tanzania, kama Rais Samia Suluhu Hassan, zimehimiza matumizi ya Kiswahili katika majukwaa ya kimataifa, hivyo kuongeza hadhi na upeo wa lugha hii duniani.

Hata hivyo, kumekuwepo na upinzani kutoka kwa baadhi ya watu wanaodhani kuwa Kiswahili hakiwezi kutumika kufundishia masomo ya sayansi na teknolojia au kwamba Kiingereza kina nafasi muhimu zaidi.

Licha ya changamoto hizi, hatua zilizochukuliwa zimeonyesha kuwa Kiswahili kinaweza kustawi na kutumika katika nyanja mbalimbali za maisha.

9. Fafanua makosa ya kisarufi yanayosababishwa na watumiaji wa Kiswahili.

Makosa ya kisarufi ni yale yanayotokana na ukiukaji wa kanuni na sheria za sarufi katika lugha ya Kiswahili. Watumiaji wa Kiswahili wanaweza kufanya makosa haya kwa sababu mbalimbali, zikiwemo athari za lugha ya kwanza, kutoelewa kanuni za lugha, au tafsiri isiyo sahihi. Baadhi ya makosa ya kisarufi yanayojitokeza ni kama yafuatayo:

i. Makosa ya Upatanishi wa Kisarufi

Haya hutokea pale ambapo vipashio vya sentensi havilingani ipasavyo, hususan kati ya nomino na vivumishi au vitenzi. Kwa mfano:

Mtoto mzuri amekuja. (Sahihi)

Mtoto mzuri wamekuja. (Si sahihi)

Katika mfano huu, kiima "mtoto mzuri" ni umoja, hivyo kitenzi kinachofuata kinapaswa kuwa katika umoja, yaani "amekuja" badala ya "wamekuja". Makosa kama haya yanaweza kusababishwa na athari za lugha ya kwanza au kutoelewa kanuni za upatanishi wa kisarufi katika Kiswahili.

ii. Makosa ya Matumizi ya Viunganishi

Watumiaji wengine hutumia viunganishi visivyo sahihi, hivyo kuvuruga maana ya sentensi. Kwa mfano:

Alifika na akaondoka. (Si sahihi)

Alifika kisha akaondoka. (Sahihi)

Katika mfano huu, viunganishi "na" na "kisha" vina maana tofauti. "Na" hutumika kuunganisha vitu vinavyotokea kwa pamoja, wakati "kisha" huonyesha mfuatano wa matukio. Kutumia "na" badala ya "kisha" kunaleta mkanganyiko wa maana.

iii. Makosa ya Mpangilio wa Maneno katika Sentensi

Mpangilio usio sahihi wa vipashio katika sentensi unaweza kubadilisha au kupotosha maana iliyokusudiwa. Kwa mfano:

Nilimpa rafiki yangu kitabu cha jana. (Si sahihi)

Nilimpa rafiki yangu kitabu nilichonunua jana. (Sahihi)

Katika mfano huu, mpangilio usio sahihi wa maneno unaleta maana isiyoieleweka. Sentensi sahihi inaweka wazi kwamba kitabu kilinunuliwa jana na kisha kupewa rafiki.

iv. Makosa ya Matumizi ya Vihusishi

Baadhi ya watumiaji hutumia vihusishi visivyo sahihi katika sentensi, jambo linalosababisha upotoshaji wa maana. Kwa mfano:

Alienda kwa Dar es Salaam. (Si sahihi)

Alienda Dar es Salaam. (Sahihi)

Katika mfano huu, matumizi ya kihusishi "kwa" hayahitajiki. Kiswahili sanifu hutumia moja kwa moja jina la mahali bila kihusishi hicho.

v. Makosa ya Matumizi ya Njeo (Tenses)

Watumiaji wengine hushindwa kutofautisha nyakati za vitenzi, hivyo kutumia njeo isiyo sahihi. Kwa mfano:

Jana naenda sokoni. (Si sahihi)

Jana nilienda sokoni. (Sahihi)

Katika mfano huu, neno "jana" linaonyesha tukio lililopita, hivyo kitenzi kinapaswa kuwa katika wakati uliopita "nilienda" badala ya "naenda".

vi. Makosa ya Matamshi

Baadhi ya watumiaji hushindwa kutamka maneno kwa usahihi, jambo linaloweza kubadilisha maana ya neno au sentensi. Kwa mfano:

Kura na kurara je? (Si sahihi)

Kula na kulala je? (Sahihi)

Katika mfano huu, kutamka "kura" badala ya "kula" na "kurara" badala ya "kulala" kunabadilisha kabisa maana ya sentensi. Makosa haya yanaweza kusababishwa na athari za lugha ya kwanza au kutozoea matamshi sahihi ya Kiswahili.

vii. Makosa ya Kimsamiati

Haya hutokea pale mtumiaji anapochanganya maneno yenye maana tofauti au kutumia neno lisilofaa katika muktadha husika. Kwa mfano:

Aliwasilisha salamu zake. (Si sahihi)

Aliwakilisha salamu zake. (Sahihi)

Katika mfano huu, neno "kuwasilisha" linamaanisha kutoa kitu moja kwa moja, wakati "kuwakilisha" linamaanisha kutoa kitu kwa niaba ya mwingine. Kutumia neno lisilofaa kunapotosha maana iliyokusudiwa.

Ili kuepuka makosa haya ya kisarufi, ni muhimu kwa watumiaji wa Kiswahili kujifunza na kuelewa kanuni za sarufi ya lugha hii, kufanya mazo

10. Andika risala yenye maneno yasiyozidi mia nne (400) na yasiyopungua mia tatu (300) ambayo itasomwa katika tafrija ya kumuaga Mkuu wenu wa shule ambaye amepewa wadhifa mwingine.

RISALA YA WANAFUNZI WA SHULE YA SEKONDARI KASIMPYA KWA MGENI RASMI KATIKA TAFRIJA YA KUMUAGA MKUU WA SHULE

Ndugu Mgeni Rasmi, Walimu, Wazazi, Wageni waalikwa, Mabibi na Mabwana,

Siku ya leo ni ya kipekee kwetu sote tunapokusanyika hapa kumshukuru na kumuaga Mkuu wetu wa Shule, Mwalimu [Jina la Mkuu wa Shule], ambaye amepewa wadhifa mwingine baada ya kututumikia kwa miaka [idadi ya miaka]. Uongozi wake umeacha alama isiyofutika katika mioyo yetu na maendeleo ya shule yetu.

Mafanikio Chini ya Uongozi Wake

Chini ya uongozi wa Mwalimu [Jina la Mkuu wa Shule], shule yetu imepiga hatua kubwa katika nyanja mbalimbali:

Taaluma: Ufaulu wa wanafunzi umeongezeka kwa asilimia [idadi ya asilimia], na shule yetu imekuwa miongoni mwa shule bora katika mkoa wetu.

Miundombinu: Ujenzi wa madarasa mapya, maabara za kisasa, na maktaba yenye vitabu vya kutosha umeimarisha mazingira ya kujifunzia.

Michezo na Utamaduni: Shule yetu imefanikiwa kushiriki na kushinda mashindano mbalimbali ya michezo na sanaa, hivyo kuinua vipaji vya wanafunzi.

Changamoto na Juhudi Zake

Pamoja na mafanikio haya, Mwalimu [Jina la Mkuu wa Shule] alikabiliana na changamoto kadhaa kama vile upungufu wa walimu na rasilimali. Hata hivyo, kupitia ubunifu na kujituma kwake, aliweza kushirikiana na wadau mbalimbali kupata ufumbuzi wa changamoto hizo.

Shukrani Zetu

Tunamshukuru Mwalimu [Jina la Mkuu wa Shule] kwa moyo wake wa kujitolea, uvumilivu, na upendo aliotuonyesha. Ametufundisha siyo tu masomo ya darasani, bali pia maadili mema na nidhamu. Tunamuahidi kuendeleza yale yote mazuri aliyoyaanzisha.

Hitimisho

Tunamtakia kila la heri katika wadhifa wake mpya na tunaamini ataendelea kung'ara na kugusa maisha ya wengi kama alivyofanya hapa kwetu. Asante sana, Mwalimu [Jina la Mkuu wa Shule].

11. Andika insha ya maneno yasiyozidi mia nne (400) na yasiyopungua mia tatu (300) juu ya maisha ya uanafunzi.

MAISHA YA UANAFUNZI

Maisha ya uanafunzi ni kipindi muhimu katika safari ya elimu na maendeleo ya kijamii. Ni wakati ambapo mwanafunzi hujifunza maarifa, stadi, na maadili yatakayomsaidia katika maisha yake ya baadaye.

Majukumu ya Mwanafunzi

Kwanza, mwanafunzi anapaswa kuwa na bidii katika masomo. Kuhudhuria vipindi, kufanya kazi za nyumbani, na kushiriki kikamilifu katika shughuli za darasani ni mambo ya msingi. Pili, nidhamu ni nguzo muhimu. Kuheshimu walimu, wanafunzi wenzake, na kufuata kanuni za shule husaidia kujenga mazingira mazuri ya kujifunza.

Changamoto za Uanafunzi

Pamoja na umuhimu wake, maisha ya uanafunzi hayakosi changamoto. Baadhi ya wanafunzi hukabiliwa na upungufu wa vifaa vya kujifunzia, mazingira magumu ya nyumbani, au shinikizo la rika. Hata hivyo, kwa msaada wa walimu, wazazi, na jamii, changamoto hizi zinaweza kushughulikiwa na mwanafunzi akaendelea na masomo yake kwa ufanisi.

Faida za Maisha ya Uanafunzi

Kupitia uanafunzi, mtu hujenga msingi imara wa taaluma na maadili. Elimu inayopatikana humwezesha mwanafunzi kuwa na uelewa mpana wa masuala mbalimbali, hivyo kumwandaa kuwa raia mwema na mwenye mchango katika jamii.

Hitimisho

Maisha ya uanafunzi ni safari yenye changamoto na fursa nyingi. Ni jukumu la kila mwanafunzi kujituma, kuwa na nidhamu, na kutumia vyema muda wake ili kufikia malengo yake na kuchangia katika maendeleo ya jamii na taifa kwa ujumla.

12. Shirika la Elimu Tanzania limefungua matawi yake katika kila wilaya hapa nchini. Andika barua katika gazeti la "Mtanzania" kuwafahamisha wanafunzi wenzako kuhusu huduma mbalimbali wanazoweza kuzipata katika shirika hilo hapo wilayani kwao. Jina lako ni Haki Elimu, Shule ya Sekondari Kasimpya, S.L.P. 1957, Kipatimu, Kilwa.

BARUA

Haki Elimu, Shule ya Sekondari Kasimpya, S.L.P. 1957, Kipatimu, Kilwa. 20 Januari 2025.

Mhariri, Gazeti la "Mtanzania," S.L.P. 123, Dar es Salaam.

Ndugu Mhariri,

YAH: TAARIFA KUHUSU HUDUMA ZA SHIRIKA LA ELIMU TANZANIA KATIKA WILAYA YETU

Ningependa kupitia gazeti lako tukufu kuwafahamisha wanafunzi wenzangu na wananchi kwa ujumla kwamba Shirika la Elimu Tanzania limefungua matawi yake katika kila wilaya nchini, ikiwemo wilaya yetu ya Kilwa. Hatua hii inalenga kuboresha na kusogeza karibu huduma za elimu kwa wananchi wote.

Huduma zinazotolewa na Shirika la Elimu Tanzania ni pamoja na:

- Maktaba za Umma: Shirika linaendesha maktaba za umma zinazotoa fursa kwa wanafunzi na wananchi kupata vitabu na nyaraka mbalimbali kwa ajili ya kujisomea na kufanya utafiti. Kwa mfano, Maktaba ya Umma Kibaha inatoa huduma hizi kwa jamii.
- Mafunzo ya Ualimu na Ukuzaji Mitaala: Shirika linahusika na kubuni na kukuza mitaala ya ngazi mbalimbali za elimu, pamoja na kutoa mafunzo kwa walimu ili kuboresha mbinu za ufundishaji na ujifunzaji.
- Huduma za Elimu kwa Njia ya Mtandao: Kupitia maktaba mtandao, Shirika linatoa vitabu vya kiada na ziada, miongozo, mihtasari, na mitaala kwa njia ya kielektroniki, hivyo kurahisisha upatikanaji wa rasilimali za kujifunzia kwa walimu na wanafunzi.
- Ushauri wa Kitaaluma: Shirika linatoa ushauri wa kitaalamu kwa serikali na wadau wa elimu kuhusu kuboresha elimu katika ngazi mbalimbali, ikiwa ni pamoja na kuhakikisha matumizi ya vitabu vilivyo na ithibati ya Kamishna wa Elimu.

Natoa wito kwa wanafunzi wenzangu na wananchi wote wa wilaya ya Kilwa kutumia kikamilifu huduma hizi zinazotolewa na Shirika la Elimu Tanzania ili kuboresha elimu na maarifa katika jamii yetu.

Ahsante kwa kunipa nafasi hii ya kutoa taarifa hii muhimu.

Wako katika elimu,

Haki Elimu Shule ya Sekondari Kasimpya, S.L.P. 1957, Kipatimu, Kilwa.

13. Soma habari ifuatayo kisha jibu maswali yanayofuata.

Bahati alikuwa amelala kifudifudi kitandani pake, akili kwa kwikwi. Akilia majuto, mapenzi na upweke, akili na hisia zake. Mara alijiona yuko peke yake katika dunia. Ile kamba ya tumaini aliyokuwa akining'inia ilimponyoka akaawa hana cha kushika. Alijiona mgeni hali yuko kwake, tena kitandani pake.

Alisikitika akaona amekimbiwa na mpenzi wake wa uhai. Sasa hakuthamini kitu chochote kingine ila Iddi, ambaye alikuwa amepoteza. Hakuna mwingine, wala hangemtaka mwingine; nani angekuwa kama Iddi? Haya ndiyo mawazo aliyokuwa akipigania nayo.

Ah! Lakini aliona yote hayo aliyataka mwenyewe. Yeye ndiye aliyemfukuza, ndiye mkosaji na ndiyo sababu. Yale aliyoyafanya siyo, kabisa siyo, kwani aseme. Lawama zake zilikuwa bure maana yeye ndiye wa kulaumiwa. Alijuta kutumia nguvu, bora angemtumia upole sasa ndo angekubali kushiriki jambo alilomwambia na Iddi. Bora ubaya wa nia ya Iddi kuliko hali aliyokuwa nayo sasa. Alilia machozi moto, kwa nini!

Bahati alilia kite na simanzi, hata usinzi ukamwona huruma. Akumbukia nini na kumpaishia nini. Alizinduliwa na vishindo vya mwenziwe mlangoni, maana tayari alikuwa mbambazuka. Siku ya Bahati siku zote ndani ya nyumba yake. Alikuwa amevalia kama kawaida na wakati wa nyendo za wale waendao shule, music, shuleni moto.

Punde hivi, alijaribu juu ya kitanda cha mayowe, chenje godoro la usumba, lakini aligundua mizoga kama ya nzi na kuvimbiwa, huku kikawa kizito, mfano wa mtu aliyekesha. Aliona sakafu ya chumba chake ikienda Mrama, kama vile chumba hicho kilikuwa kikielea juu ya mawimbi yenye kusukasuka. Bahati alishika hodari kingo za kitanda chake asiporomoke na kugunga. Kichwani mwiliwa na mgongano wa vipande vya mawazo, kwa sababu ya vituko vya jana.

Alikumbuka kama alilia na viatu, akapeleka mkono taratibu akaviua. Alijaribu kusimama, hali akiangaza macho chumbani na kujaribu kutuliza fikra zake. Ngozi ya mwiili ilikuwa wazi, na viungo vikamaza, hata mwili wote ulikuwa na uchovu. Alijinyosha mfano wa nyoka. Akaenda mwaro na kupepesuka dirishani, akalifungua na kuchungulia nje.

Kila alichotazama kule nje kilikuwa kimefunikwa na ukungu...
Maswali

(a) Unadhani ni kwa nini kila kitu kilikuwa kimefunikwa kwa ukungu?

Jibu: Ukungu unaashiria hali ya kuchanganyikiwa na kukosa mwelekeo kwa Bahati, ikionyesha hali yake ya ndani ya huzuni na sintofahamu.

(b) Mwandishi anamaanisha nini anaposema "--- usingizi ukamwona huruma ukamchukua hama na kumpumzisha kitandani ---"?

Jibu: Maneno haya yanamaanisha kuwa Bahati alikuwa amechoka sana kimwili na kiakili, kiasi kwamba hata usingizi ulimsaidia kuondoa maumivu ya muda mfupi.

(c) Unafikiri ni kwa nini Bahati alilia kwa majuto, mapenzi na upweke?

Jibu: Bahati alilia kwa sababu ya hasara ya upendo wa Iddi, aliyetenda makosa yaliyosababisha mpenzi wake kuondoka. Alijilaumu kwa kushindwa kudhibiti hali na kufikia hatua ya kumpoteza Iddi.

(d) Mwandishi ana maana gani anaposema, "Ndiyo mkosaji na ndiyo sababu"?

Jibu: Kauli hii inaonyesha kwamba Bahati alikubali kwamba yeye ndiye aliyesababisha matatizo hayo, na lawama zote zilikuwa zake.

(e) Eleza maana ya maneno yafuatayo kama yalivyotumika katika habari uliyosoma.

- (i) Kifudufudi: Kulala kwa tumbo bila kukaa.
- (ii) Simanzi: Hali ya huzuni na majonzi.
- (iii) Kite: Kilio chenye uchungu au majonzi makubwa.
- (iv) Mayowe: Sauti ya kupiga kelele kwa uchungu.
- (v) Mrama: Hali ya kuchanganyikiwa au kutokuwa na utulivu.
- (vi) Kingo: Sehemu za pembeni za kitanda au kitu kingine.
- (vii) Ukungu: Hali ya kuchanganyikiwa au sintofahamu.
- (viii) Usumba: Aina ya godoro la kawaida au la kienyeji.

(f) Fupisha habari hii kwa maneno yasiyopungua mia moja na arobaini (140) na yasiyozidi mia moja na hamsini (150).

Jibu: Bahati alijikuta peke yake kitandani, akilia kwa majuto na maumivu ya kumpoteza mpenzi wake Iddi. Alijilaumu kwa matendo yake mabaya na kushindwa kuzuia hali hiyo. Katika huzuni yake, Bahati alijaribu kujituliza lakini mawazo ya nyuma na hali ya upweke yalizidi kumsonga. Alijaribu kuamka, akajikuta kwenye chumba kisicho safi, huku kila kitu kikionekana kimefunikwa na ukungu, ikionyesha hali yake ya kihisia na kiakili.